

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Шавкун І.Г. (м. Запоріжжя)

Анотація

В статті розглядаються проблеми інтеграції України у світове співтовариство. Успішність цього процесу можлива за умови впровадження сучасної системи соціального менеджменту, здатної працювати з глобальними процесами, визначати та відстоювати суспільні інтереси, а також формування сучасної конкурентоспроможної інтелектуально-орієнтованої економіки, що ґрунтується на людському капіталі та інноваціях.

Ключові слова

ІНТЕГРАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ, ГУМАНІТАРНА ЕКОНОМІКА, ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Вступ

Швидкі темпи зростання значення міжнародних соціально-економічних відносин як окремих держав, так і угруповань свідчать про об'єднаний, інтегрований світовий розвиток і про таку його необхідну закономірність, як синхронізація темпів і рівнів розвитку. Визначальними факторами цього нового всесвітньо-історичного процесу є інтернаціоналізація виробництва й обігу, яка досягла своєї найвищої стадії – стадії глобальної інтернаціоналізації, що, в свою чергу, дала новий поштовх інтеграційним процесам, які вже в першій чверті ХХІ століття набувають характеру і закономірностей глобальної інтеграції усього економічного, політичного, соціального й духовного життя людства. Є всі необхідні підстави вважати, що глобальна інтеграція об'єктивно стає однією з найважливіших закономірностей розвитку сучасного соціуму. Бурхлива динаміка інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема є характерною рисою сучасного світового соціально-економічного й політичного розвитку. Навіть ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їх вплив. Такими інтеграційними угрупованнями є Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, НАТО, СНД, а на Європейському континенті, в першу чергу, - Європейський Союз. Усі ці структури спрямовують реальні зусилля щодо консолідації діяльності різних держав з метою вирішення загальних, глобальних проблем. Позитивних оцінок такі структури заслуговують насамперед завдяки тому, що сприяють розвитку цивілізованих відносин між державами, незважаючи на існуючі національні, соціальні, політичні й економічні відмінності, багато в чому нівелюють «гострі кути» подібних відносин, завдяки чому вирішення глобальних проблем виявляється можливим.

Актуальність теми дослідження

В сучасних умовах глобалізація стає важливим реальним чинником розвитку соціально-економічних процесів. В цьому зв'язку набувають суттєвого значення питання, обумовлені інтеграційними процесами. Соціально-економічні трансформації, які відбуваються на початку XXI сторіччя у світі, зокрема в Україні, свідчать про необхідність удосконалення механізму та формату соціального менеджменту, що спрямований на забезпечення стабільного розвитку суспільства, укорінення демократичних та ринкових засад та поліпшення добробуту людей. В цьому зв'язку набувають суттєвого значення питання управління соціальними процесами в умовах інтеграції України до світового співтовариства.

Мета статті:

Нові соціальні реалії вимагають розробки концептуальних засад нового формату інтеграційних процесів. Це і виступає *метою* написання цієї статті.

Обговорення проблеми

Дослідженню інтеграційних процесів, що уособлюють особливий тип взаємин між суверенними державами, присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців у різних галузях науки: філософії, соціології, політології, економіки тощо [1; 2; 3; 4; 5 ; 6; 7].

Перш за все, найважливішим методологічним і практичним питанням є визначення співвідношення між поняттями «міжнародна інтеграція», «глобалізація», «інтернаціоналізація».

Поняття "інтеграція" походить від латинського "integratio", що дослівно перекладається як "возз'єднання, заповнення". Стосовно сфери міждержавних відносин воно означає добровільне і взаємовигідне об'єднання окремих частин (суб'єктів) в якусь самостійну цілісність (спільність). Так, наприклад, міжнародна інтеграція у сфері економіки — це зближення і взаємоприспосовування національних економік, включення їх в єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах [8; 9]. Цей процес супроводжується поглибленням міжнародного розподілу праці, інтернаціоналізацією капіталу, глобальним характером науково-технічного прогресу і підвищенням ступеня відкритості національних економік і свободи торгівлі.

Процеси міжнародної інтеграції здійснюються як на двосторонній, так і на регіональній або на глобальній основі. Характерною особливістю інтеграційних об'єднань на даний час є їх розвиток на регіональному рівні: створюються цілісні регіональні комплекси із загальними наднаціональними і міждержавними органами управління. Найбільш яскравим прикладом такого утворення є Європейський Союз.

На сучасному етапі відбуваються глибокі зміни у всій системі міжнародних відносин. Міжнародна інтеграція цілком вписується в процес глобалізації, складаючи його ядро, а сама глобалізація є вищою

стадією інтернаціоналізації (інтеграції) економіки і політики, а в зародковому стані - і культури яка першочергово проявляється в процесах гомогенізації і суверенізації, а також у зростаючій взаємозалежності різних суспільств. Світ стає єдиним ринком для більшості ТНК, а більшість регіонів відкриті для їх діяльності.

Поняття „глобалізація” й „інтернаціоналізація” взаємопов'язані. Глобалізація означає виникнення гібридної світової культури і змішання національних традицій. Глобалізація передбачає посилення співробітництва між націями і всесвітній поділ праці. Глобалізація нерозривно зв'язана з появою освіченого суспільства, що торгує символічними благами, всесвітньо відомими товарними марками і науковими ноу-хау. Іншими словами, глобалізація стала постійною характерною рисою нашого суспільного, економічного і культурного простору. Вона може зменшити місцевий і національний суверенітети, особливо в економічній і фінансовій сферах. Але вона може також працювати в інтересах соціального й економічного розвитку країни. З іншого боку, інтернаціоналізація припускає існування національних держав і відбиває світовий порядок, над яким домінують національні держави. Інтернаціоналізація заснована на кроскомунікації й обміні між народами. Поняття «інтернаціоналізація» передбачає зростання системи економічних і політичних зв'язків на рівні національних інститутів: держав, міжурядових організацій, а також неурядових організацій національного масштабу. Глобалізація й інтернаціоналізація— два взаємозалежних процеси [10].

Глобалізація стала найважливішою реальною характеристикою сучасної світової системи, однієї з найбільш впливових сил, що визначають хід розвитку нашої планети. Згідно переважаючій точці зору на цей феномен, жодну дію, жоден процес у суспільстві (економічний, політичний, юридичний, соціальний тощо) не можна розглядати обмежено тільки як таке (такий). Глобалізація міжнародних відносин — це посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер суспільного життя і діяльності у області міжнародних відносин. Вона зачіпає практично всі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку, спосіб життя, а також самі умови існування людства. Так, наприклад, глобалізацію світової економіки можна охарактеризувати як посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається в поступовому перетворенні світового господарства в єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили і знань.

У сучасний період складається якісно нова ситуація, коли соціально-економічні й політичні процеси, що відбуваються в окремих країнах, оцінюються системою стандартів, розроблених світовою спільнотою. Ця оцінка не залишається абстрактною, а має абсолютно конкретні політичні та економічні наслідки для країни, яка оцінюється.

Не може залишатися осторонь світових та європейських інтеграційних процесів й Україна, яка чітко визначила свою європейську орієнтацію, оскільки сучасні українські базові цінності є цінностями західних демократій. Саме тому, щоб відповідати цим стандартам, головними задачами, що постають перед українською державою і суспільством на етапі „включення” до глобальної економіки, є: модернізація всіх сфер економіки, забезпечення високих темпів її розвитку, ріст добробуту громадян, підвищення конкурентоздатності й ефективності промислового виробництва товарів і послуг – країни в цілому і державного апарату зокрема [11; 12].

В Україні існують задовільні стартові умови для того, щоб поступово підключитися до загальноцивілізаційних інтеграційних процесів. По-перше, ми маємо науково-технічний, інтелектуальний потенціал і висококваліфіковану робочу силу, що є визначальним у системі виробництва. По-друге, значною мірою послаблені адміністративні механізми створюють можливість остаточного та швидкого демонтажу тоталітарної системи, вироблення сучасних соціально-економічних форм і управлінських механізмів. По-третє, зважаючи на те, що економіка третього тисячоліття – це економіка „розуму”, економіка „думки”, домінантною основою якої є якість людського капіталу, а він в Україні за багатьма параметрами не поступається перед аналогічними показниками розвинених держав. Саме про це свідчить індекс рівня освіти населення України – 0,95. Для порівняння наведемо аналогічні показники для таких високорозвинутих світових держав, як Люксембург, Італія – 0,95; Швейцарія, Австрія, Канада, США - 0,97. Щодо Японії, то цей показник навіть нижче, ніж в Україні і дорівнює 0,94 [13].

Сьогодні найважливішими тенденціями, які визначають перспективи будь-якої економіки, стають гуманітарні фактори. Визначальними векторами зростання такої гуманітарної економіки, що використовує принципово новий тип виробничих ресурсів – гуманітарний (інтелектуальний), стали високоінтелектуальні галузі, а також новітні типи виробництва, що базуються на інтелекті як основному виробничому ресурсі новітнього технологічного укладу. Наприклад, уже зараз такі країни, як Норвегія, Канада, Німеччина, Ірландія та Австрія переорієнтували свою економіку на створення і використання сучасних знань, що більш ніж на 50% забезпечує зростання національного багатства. Серед країн-лідерів інтернетизації сьогодні є Мальта (78,8%) Швеція (74, 9%), Данія (69,4%), Нідерланди (65,9%), Фінляндія (62,5%), США (68,1%), Канада (67, 9%), Японія (67,2%) [14]. Тому не випадково, що згідно щорічної доповіді ООН „Про розвиток людини” саме ці країни входять до першої десятки за індексом розвитку людського потенціалу. Все це свідчить про ефективність моделей соціального менеджменту у цих країнах. У зв'язку з цим слушно навести також такий факт, що за

даними Держкомстату України у нашій країні налічується за станом на 1 жовтня 2005 р. 647,8 тисяч користувачів Інтернету, або 11,4% населення. Незважаючи на те, що ситуація щодо подальшої інтернетизації українського суспільства досить динамічно змінюється у позитивному напрямку (про що свідчить той факт, що кількість користувачів Інтернету в Україні лише протягом 2-го кварталу 2005 р. збільшилась на 12,9% у порівнянні з 1-м кварталом того ж року), Україна посідає лише 57 місце у світі за цим показником [15]. Сьогодні в Україні принципово нові уклади, що характеризуються новим типом виробничих ресурсів – гуманітарним (інтелектуальним), співіснують з попередніми використовуючи дефіцитні ресурси. Іншими словами, якщо ХХ ст. було епохою галузей, котрі базувалися на використанні природних ресурсів і ефективних технологій, то у ХХІ ст. настав час “економіки знань”, коли наука інтенсивно трансформується у потужну виробничу силу [16]. Як наголошується у щорічному Посланні Президента України, економічні успіхи, яких ми прагнемо досягти, не можуть відбутися, якщо не переорієнтувати національну економіку на науково-технологічне зростання за формулою, підґрунтям якої є прискорений рух в інноваційному циклі “наука – технології – виробництво – сфера споживання” [17].

З огляду на це актуалізується роль соціального менеджменту, результатом ефективності якого було б формування нової економічної стратегії нашої країни, що має відбуватися на новому пріоритетному рівні – орієнтуватися не тільки на національні умови, а й на глобальний контекст. Так, наприклад, під час проведення адміністративної реформи треба враховувати фактор необхідності формування інноваційно-територіальних зон, а реформа системи освіти має бути спрямована в індустрію знань, оскільки у глобалізованому світі освіта і наука стали визначальним чинником людського розвитку. Сьогодні вони є безальтернативним засобом національного самоутвердження. Повноцінним учасником глобальної економіки може бути лише та країна, в якій інтелектуальні професії стали масовими, а інвестиції у розвиток людського потенціалу – вагомими і ефективними. Освіта повинна перетворюватися на галузь постіндустріальної економіки, стати «економікою знань» для забезпечення hi-tech галузей національної економіки. Україна лише почала реалізацію такої філософії. Так, на відміну від попередніх років, коли освіта в Україні фінансувалася значно менше, ніж у розвинених країнах (на рівні 5% ВВП), за останні три роки унаочується нехай повільне, але зростання об'єму коштів, що виділяється на цю найважливішу сферу соціального життя. Так, якщо у 2004 році фінансування освіти не перевищувала 5,4% від ВВП, то у державному бюджеті на 2006 рік вже передбачається 6,4%. Така стратегія безумовно сприятиме Україні разом з іншими народами здолати свій шлях модернізації і прискорить включення у світову соціально-економічну систему.

Ключовою фігурою сучасних систем управління розвитком

суспільних відносин, зокрема економічними процесами, є людина, її інтелектуальний потенціал. Тому постає проблема ефективного керування цим потенціалом у напрямі гармонійного розвитку світової спільноти. Той факт, що людський капітал, інтелект, знання визнаються основним ресурсом, висуває на перший план людські інтереси, включаючи різні форми їх прояву. І саме вони стають основною рушійною силою у формуванні глобальної мети розвитку світової економіки, механізмів її реалізації.

В умовах революційних змін у виробничих і інформаційних технологіях, обумовлених вимогами інтеграційних процесів, формується нова задача управління соціально-економічними процесами - акумуляція інтелектуального капіталу, виявлення і розповсюдження інформації і досвіду, створення передумов для розповсюдження і передачі знань, а це, в свою чергу, обумовлює нову функцію соціального менеджменту – всебічний розвиток і управління інтелектуальним капіталом нації – головною конкурентною перевагою країни в сучасному постіндустріальному суспільстві [18]. Управляти інтелектуальним капіталом – це управляти знаннями, що передбачає систематично, точно і помірковано формувати, поновляти і застосовувати їх з метою максимізації ефективності організації і прибутку від активів, заснованих на знаннях. Управління знаннями має на меті два головних завдання: перше – це ефективність, використання знань для підвищення виробництва шляхом зниження витрат; друге - інновації, створення нових продуктів й послуг, нових підприємств і нових бізнес-процесів.

Ефективна участь у світових економічних процесах вимагає посилення відкритості національної економіки. До цього спонукають майбутній вступ України до СОТ, розширення ЄС, інтеграційні процеси на пострадянському просторі й формування ЄЕП, зміна кон'юнктури світових ринків та посилення конкурентного тиску на традиційних ринках українського експорту. За таких умов підвищення добробуту нації потребує постійного зростання конкурентоспроможності української економіки. Це можливо за умов впровадження моделі ефективного соціального менеджменту з метою формування соціально-економічної системи, чутливої до викликів світових ринків, спроможної відстоювати національні економічні інтереси, здатної реалізувати інноваційну соціально-орієнтовану модель економічного розвитку.

Висновки

Отже, розглянувши досліджувану проблему, зазначимо наступне.

1. Інтеграція, світова та регіональна, є головною закономірністю розвитку сучасного соціального простору. Тому ефективність сучасного соціального топ-менеджменту безпосередньо залежить від розробки та впровадження інтеграційної політики держави.

2. Успішність інтеграції України у світове співтовариство обумовлена як об'єктивними передумовами, так й національними

можливостями країни. Для України характерна невідповідність соціального-економічного розвитку вимогам Європейського Союзу.

3. Рішення таких принципових загальнонаціональних задач як політична стабільність, розвинуте цивільне суспільство, якому притаманна тісна взаємодія його інститутів із усіма галузями, послідовне рішення соціально-економічних проблем країни і її громадян, надання доступного і якісного житла, безкоштовної освіти, медичних послуг і охорони здоров'я населення можливо за умови інтелектуальної економіки. Саме це дозволить довести українські соціальні стандарти у всіх сферах життєдіяльності суспільства і людини до рівня європейських стандартів.

Джерела

1. Панарин А. Глобальное политическое прогнозирование в условиях стратегической нестабильности. - М.: Алгоритм, 2002.-294 с.

2. Делягин М. Мировой кризис. Общая теория глобализации Издание второе, переработанное и дополненное – М.: Инфра-М, 2003. – 768с. // <http://www.imperativ.net/iprog/deliagin.htm>

3. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы – М.: Эльга, 2002. - 480 с.

4. Ключко В. П. Глобалізація: економічні та соціально-культурні аспекти. — К. : ДАККіМ, 2005. — 189с.

5. Уткин А. И. Глобализация: процесс и осмысление" - М.: Логос, 2004. -254 с.

6. Дилигенский Г. Глобализация в человеческом измерении // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. - № 7. – С.4-16

7. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму: Монографія. - К.: КНЕУ, 2003. - 360 с.

8. Міжнародна економічна інтеграція на початку XXI століття: Матеріали міжнародного наукового симпозиуму "Механізм введення та оптимального функціонування зони вільної торгівлі між державами-учасницями СНД", (15-16 серпня 2003, м. Ялта) — К. : Знання України, 2004. — 300с.

9. Молчанова Е. Ю. Економічна регіоналізація в контексті глобалізації світогосподарських зв'язків: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин. — К., 2005. — 17с.

10. Иванов Д. В. Эволюция концепции глобализации // <http://www.soc.pu.ru>

11. Гнаткович О. Д. Євроінтеграція України: Проблеми трансформації: Науково-навч. видання. — К.: ПАІС, 2005. — 80с.

12. Ходикіна В. В. Міжнародна науково-технічна інтеграція України в контексті стратегії інноваційного розвитку: Дис... канд. екон. наук: 08.05.01 / Донецький національний ун-т. — Донецьк, 2005

13. Доповідь ООН про розвиток людини 2005 // www.ndr.com

14. <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
15. Так само.
16. Голубкин В.Н. Клеева Л.П., Патока Л.В. Интеллектуальный капитал в эпоху глобализации мировой экономики // Бизнес-образование – 2005 - №1 (18) - С. 26-38 .
17. Послання Президента до Верховної ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році» // <http://www.niss.gov.ua/>
18. Звернення Президента України до Верховної Ради України у зв'язку з Посланням Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році» // <http://www.president.gov.ua>

Стаття надійшла 24.02.2006 р.